

УДК 332.02

## Визначення пріоритетних сфер і галузей АПК як засіб державного регулювання аграрного сектору економіки

Притула Н.М.

кандидат сільськогосподарських наук,  
доцент кафедри менеджменту  
Класичного приватного університету

Стаття присвячена актуальним питанням визначення та державного регулювання пріоритетних сфер і галузей АПК з метою сталого забезпечення продовольчої незалежності країни. В статті окреслено сучасний стан структури АПК та визначено пріоритетні напрямки подальшого розвитку.

**Ключові слова:** структура АПК, сільське господарство, рослинництво, тваринництво, рентабельність, напрями розвитку, державне регулювання.

Притула Н.М. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПРИОРИТЕТНЫХ СФЕР И ОТРАСЛЕЙ АПК КАК СПОСОБ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ

Статья посвящена актуальным вопросам определения и государственного регулирования приоритетных сфер и отраслей АПК с целью стабильного обеспечения продовольственной независимости страны. В статье обозначено современное состояние структуры АПК и определены приоритетные направления дальнейшего развития.

**Ключевые слова:** структура АПК, сельское хозяйство, растениеводство, животноводство, рентабельность, направления развития, государственное регулирование.

Prytula N.M. DEFINITION OF PRIORITY AREAS AND INDUSTRIES AIC AS A WAY OF STATE REGULATION AGRARIAN SECTOR

The article is devoted to topical issues of definition and state regulation of the priority areas and agribusiness industries to sustainable food independence of the country. The article indicated by the current state of the AIC structure and identified priority areas for further development.

**Keywords:** agribusiness structure, agriculture, crop production, livestock production, profitability, development directions, government regulation.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. При тому, що аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту, економічні можливості його використовуються не повністю. Тому для його процвітання потрібно визначити пріоритетні сфери та галузі з метою удосконалення державного регулювання аграрного сектору економіки.

Розвиток сільського господарства покликаний вирішити, перш за все, проблему відновлення продовольчої незалежності країни.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Стан і проблеми розвитку аграрного сектору України висвітлено в працях М. Барановського, М. Коденської, Л. Мармуль, Ю. Мельника, Л. Мельника, П. Саблука, О. Шпичака й ін.

Досвід державного регулювання розвитку АПК знайшло в працях А. Баляна, А. Діброви, А. Дегтяря, О. Іваницької, З. Залого, В. Збарського, С. Кваши, С. Кулини, П. Макаренка, В. Месель-Веселяка, С. Писаренка, В. Солдатова, Г. Спаського, В. Чеботарьова Л. Чернюк, О. Шапоренко та ін.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Незавершеність наукових розробок щодо державного регулювання аграрного сектору та практична значущість цієї проблеми для держави підтверджують актуальність дослідження.

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Метою статті є визначення пріоритетних сфер і галузей АПК та шляхів удосконалення державного регулювання аграрного сектору економіки.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**

У структурі АПК традиційно виділяють три сфери: перша – галузі, що виробляють засоби виробництва для сільського господарства, –

тракторне та сільськогосподарське машинобудування, машинобудування для тваринництва і кормовиробництва, виробництво меліоративної техніки, мінеральних добрив, сільське виробниче будівництво, комбікормова і мікробіологічна промисловість, обслуговуючі сільське господарство виробництва та ін.;

друга – сільське господарство (землеробство і тваринництво) і лісове господарство;

третья – галузі, що переробляють сільськогосподарську сировину – харчова, галузі легкої промисловості, пов'язані з первинною обробкою льону, вовни та ін., а також галузі, що забезпечують заготівлю, зберігання, транспортування і реалізацію продукції агропромислового комплексу.

Інколи виділяють четверту сферу – інфраструктуру (дорожньо-транспортне господарство, зв'язок, матеріально-технічне обслуговування, систему зберігання, складське і тарне господарство, галузі нематеріального виробництва та ін.).

Підприємства першої сфери, що орієнтуються на підвищення ефективності агропро-

мислового комплексу, є ініціаторами наукових розробок, базою практичного розв'язання значних міжгалузевих проблем. Прискорення НТП в усіх галузях економіки за умов конкуренції створює для підприємств цієї сфери постійну необхідність упроваджувати новітні засоби виробництва. Такі підприємства перетворюються на центри, що визначають напрями технічного прогресу, розробляють нові технологічні методи виробництва, які дають змогу ефективно експлуатувати техніку в сільському господарстві й гарантувати не тільки якість засобів виробництва, а й їхню конкурентоспроможність. Це проявляється у постійному зростанні техніки, збільшенні її одиничних потужностей, у зміні технології, організації автоматизованих систем у сільському господарстві та ін.

Друга сфера – сільське господарство, як базова складова аграрного сектору, являє собою значну частину її економіки та є вагомим джерелом зростання ВВП. Вітчизняний аграрний сектор формує близько 65 % фонду споживання населення, забезпечуючи національну продовольчу безпеку та продовольчу

Таблиця 1

**Економічні результати виробництва підприємствами продукції сільського господарства, 2015 р. [2]**

	Чистий дохід від реалізації сільськогосподарської продукції, млн.грн	Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції, %	Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції у 2014, %
Продукція рослинництва і тваринництва	278738,6	45,9	25,8
Продукція рослинництва	236948,0	50,9	29,2
Зернові та зернобобові культури	123480,0	43,2	25,8
Насіння соняшнику	65623,4	80,3	36,5
Соя	22692,7	38,4	34,5
Ріпак	11111,4	44,0	29,2
Цукрові буряки (фабричні)	2143,9	26,9	17,9
Картопля	881,9	24,7	9,2
Овочі відкритого ґрунту	1873,2	47,6	16,7
Інша продукція рослинництва	9141,5	39,4	35,3
Продукція тваринництва	41790,6	22,6	13,4
Велика рогата худоба на м'ясо	3270,4	-17,9	-35,9
Свині на м'ясо	10376,9	12,3	5,6
Вівці і кози на м'ясо	31,4	-29,3	-52,2
Птиця на м'ясоЗ	1993,4	4,4	-15,4
Молоко	10821,3	12,8	11,0
Яйця курячі	10852,7	61,4	58,8
Вовна	3,7	-62,5	-75,1
Інша продукція тваринництва	4440,8	72,0	40,3

незалежність країни; його частка у загальному обсязі ВВП становить 16,9%; кількість сільського населення в загальній кількості країни становить 31,4% (14,5 млн. осіб); в аграрному виробництві зайнято 38,3% працездатного сільського населення; частка продукції аграрного сектору, що йде на експорт, становить понад 9% загальної вартості вітчизняного експорту [1].

За статистичними даними у 2015р. рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва у цілому склав 45,7% (у 2014р. – 26,3%) (табл. 1).

Дані таблиці свідчать, про зростання рівня рентабельності сільськогосподарської продукції у 2015 році, у порівнянні з 2014 роком на 20,1%, більшою частиною за рахунок зростання продукції рослинництва, а саме соняшнику, при тому рівень рентабельності продукції рослинництва збільшився на 21,9%, а рентабельність виробництва насіння соняшнику, зросла на 43,8%.

Рентабельність продукції тваринництва збільшилась на 9,2%, головним чином за рахунок збільшення рентабельності виробництва м'яса птиці. Позитивним є зменшення збитковості м'яса ВРХ, овець та кіз.

Підвищення рентабельності виробництва продукції сільського господарства свідчить про позитивні зрушення у даній сфері.

Отже, сільське господарство – це особлива сфера виробництва, головна особливість якої – наявність землі як основного засобу виробництва. Земля на відміну від інших засобів виробництва – не продукт праці людини, її розміри не можуть бути збільшені; при правильному її використанні в сільському господарстві земля не лише не втрачає своїх якостей, але й може покращувати їх, у той час як всі інші засоби виробництва поступово застарівають морально і фізично, замінюються іншими. Земля, будучи засобом виробництва, виступає і як засіб праці, і як предмет праці.

Третя сфера – галузі, що переробляють сільську сировину. Весь обсяг сільськогосподарської продукції розподіляється таким чином, що 60% надходить на промислову переробку, 25% споживається у свіжому вигляді, решта – використовується в самому сільському господарстві. Із перероблюваної сільськогосподарської продукції 85% як сировина поступає на підприємства харчової, а 15% – у галузі легкої промисловості. Тобто основна галузь, що переробляє сільськогосподарську сировину і є головним інтегратором АПК – це харчова промисловість, яка

виробляє близько 16,3% продукції промислового виробництва України [3].

Виділяють три групи галузей харчової промисловості:

1. Група галузей, що переробляє нетранспорتابельну (або малотранспорتابельну) сировину при високих нормах її витрат й обмежених строках зберігання і виробляє транспорتابельну продукцію, здатну до зберігання. Ці галузі орієнтуються на джерела відповідної сировини. До складу цієї групи галузей входять цукрова, спиртова, крохмале-патокова, консервна, маслоробна, олійножирова.

2. До другої групи належать галузі, що переробляють транспорتابельну сировину і випускають малотранспорتابельну продукцію, або продукцію з обмеженими строками її зберігання. Такі галузі розміщуються в районах споживання готової продукції. Це – хлібопекарська, кондитерська, пивоварна, макаронна, молочна, безалкогольних напоїв.

3. Третю групу становлять галузі, що можуть бути розміщені як в районах зосередження сировини, так і в районах споживання готової продукції (м'ясна, борошномельна). До цієї групи входять і ті галузі, в яких стадії технологічного процесу можуть бути територіально відокремленими. Зокрема, в районах виробництва сировини здійснюються первинні стадії переробки сировини, а в районах споживання – стадії, що завершують процес переробки напівфабрикатів (тютюнова, виноробна).

За таких умов оптимальне державне регулювання пріоритетних сфер АПК має економічне, політичне і міжнародне значення. Враховуючи зазначене, вивчення і розуміння державного регулювання сільськогосподарської діяльності сприятиме формуванню сприятливого соціального середовища для його удосконалення.

Пріоритетний розвиток сільського господарства в економічній політиці держави знайшов відображення в таких документах: Програма розвитку АПК України на період до 2020 року; Стратегія розвитку аграрного сектору "3+5", Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року.

Політика держави щодо агропромислового комплексу була викладена в президентській програмі на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Сучасні стратегічні пріоритети в роботі Міністерства сільського господарства і продовольства представлені в

новій стратегії – Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року.

Ця стратегія включає такі напрями:

Напрямок 1. Реформування ринку сільськогосподарських земель; збільшення продуктивності ґрунтів, національний проект "Зерно України".

Напрямок 2. Безпека продуктів харчування та продовольча безпека.

Напрямок 3. Економічне зростання і підвищення доходів в сільських районах.

Напрямок 4. Розвиток інфраструктури сільських територій.

Напрямок 5. Міжнародна технічна допомога для розвитку тваринницького сектора в рамках розвитку сільського господарства і села.

Дрібні господарства і сільські домогосподарства дають 50% всієї продукції. Приблизно чверть цих господарств займається комерційним виробництвом (оборот перевищує \$ 1000), 40% на продаж і внутрішнє споживання і 35% тільки на внутрішнє споживання.

Сільське населення становить 15 млн. чоловік; з них 3,3 млн. чоловік займаються сільським господарством і лише 0,7 млн. є найманими працівниками.

Що стосується розвитку сільських територій, незважаючи на існування «Програми розвитку рідного села» держбюджет асигнувань не передбачає. Бюджетні асигнування для субсидування сільського господарства становлять приблизно 1 млрд. доларів; ці кошти

виділяються у вигляді державних субсидій на підтримку підприємств, причому рівень прозорості невисокий [4].

**Висновки з цього дослідження.** Отже, на сьогодні, пріоритетною сферою аграрного сектору є сільське господарство, а відповідно пріоритетними напрямками розвитку аграрного сектору є:

- впровадження перспективних інноваційних агротехнологій, направлених на підвищення продуктивності виробництва, зниження витрат на одиницю продукції, підвищення її конкурентоспроможності;

- поліпшення якості використання земельних ресурсів за рахунок впровадження раціональних сівозмін, використання добрив, насамперед органічних, проведення комплексу заходів з охорони ґрунтів;

- боротьба зі шкідниками, бур'янами і хворобами сільськогосподарських культур, що дає змогу збільшити врожай приблизно на 20%;

- інтенсифікація сільського господарства шляхом механізації та комп'ютеризації виробництва, хімізації, меліорації; інтенсивного розвитку біотехнологій у рослинництві та тваринництві;

- у тваринництві шляхи інтенсифікації через досягнення генетики і селекції, поліпшення кормової бази;

- формування високоосвічених професійних кадрів;

- скорочення втрат сільськогосподарської продукції при її збиранні, транспортуванні, зберіганні та переробці.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Гоголя О.П. Сучасний стан та перспективи розвитку виробництва сільськогосподарської продукції суб'єктами різних форм господарювання / О. П. Гоголя. – Режим доступу: [nvnau\\_econ\\_2014\\_200\(2\)\\_15.](http://nvnau_econ_2014_200(2)_15.))
2. Економічні результати сільськогосподарського виробництва у 2015 році. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Дорогунцов С.І. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С.І. Дорогунцов, Ю.І. Пітюренко, Я.Б. Олійник та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 364 с.
4. Оценка развития сельского хозяйства и сельских территорий в странах Восточного Партнерства Региональный отчет. – Режим доступа: <http://www.fao.org/docrep/field/009/aq676r/aq676r.pdf>